

Fleip eller fakta

Undervisningsopplegg til artikkelen «Sukkermaur har innedo»
i Nysgjerrigper nr. 1-2017

AV TUVA BJØRKVOLD, FORFATTER, RESSURSLÆRER FOR NYSGJERRIGPER OG STIPENDIAT
I NORSK VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

For at elevene skal bli motivert for lesing, må teksten bety noe for dem. Læreren må finne et grep for å sette søkelys på artikkelen. Det holder ikke bare å si «Les på side 4», vi må gi elevene lyst til å nærme seg stoffet.

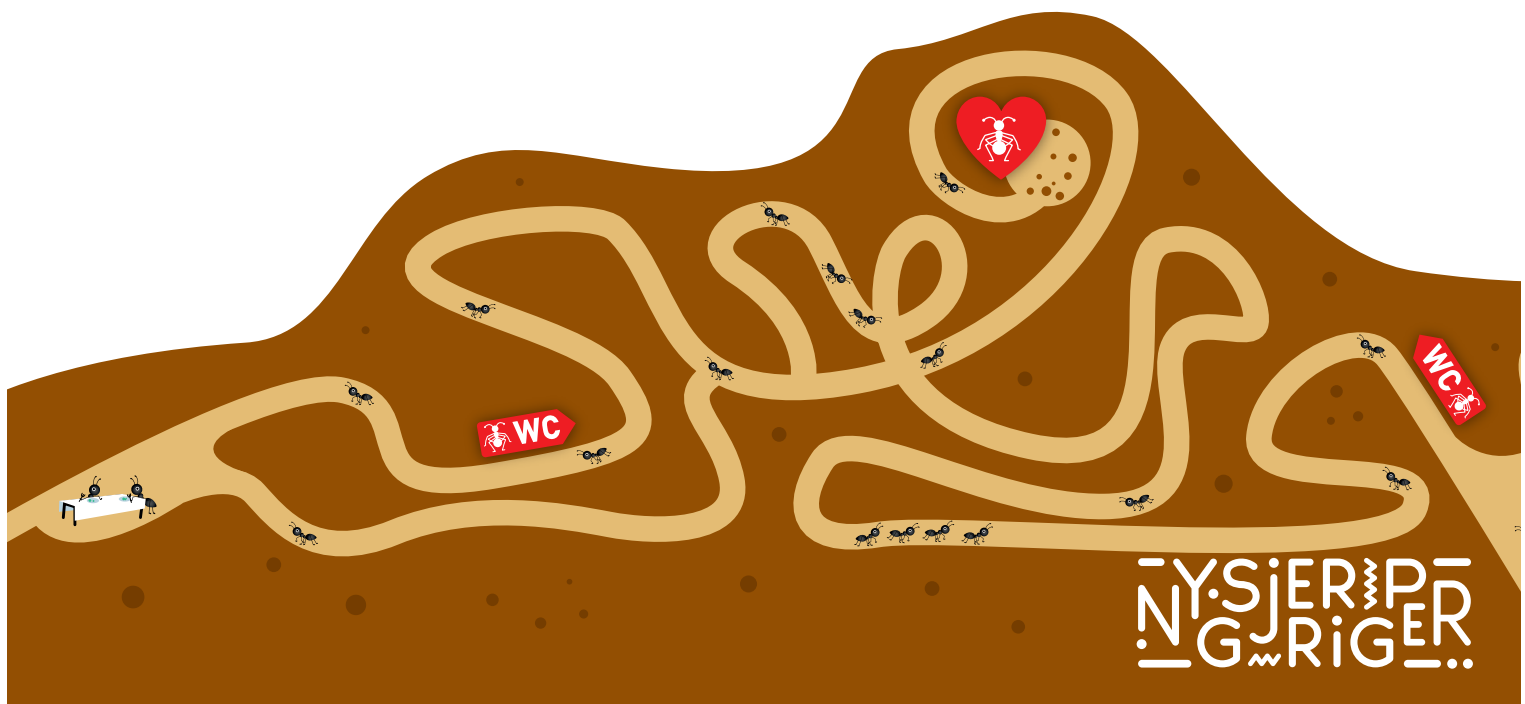
En måte å aktualisere teksten på er med en *fleip-eller-fakta-lesing*. Før elevene får teksten, skal læreren lese opp noen utsagn der svarene er mulige å finne i teksten. For eksempel: «Bladskjærrermaur har egne hager der de dyrker sopp.» Be elevene stå på gulvet og vurdere påstandene. Om de tror dette er fakta, skal de sette seg på pulten sin. Om de tror det er fleip, setter de seg ned på gulvet. Poengter at ingen skal si noe eller kommentere de andre, dette er en test de skal gjennomføre hver for seg.

Når læreren har lest opp alle påstandene og elevene har gjettest om det er fleip eller fakta, får elevene setningene delt ut og beskjed om å finne svarene i teksten. Hva hadde de rett?

Påstander:

- Bladskjærrermaur har egne hager der de dyrker sopp. (*fakta*)
- Insekter tisser flytende tiss. (*fleip*)
- Termitter bygger tårn av bæsjen sin. (*fakta*)
- Skrulletroll er et insekt. (*fleip*)
- Honningbier bæsjer bare inne i bikubene sine. (*fleip*)

Påstandene finnes også på elevsiden.

Le
se
KROKEN

Av Tuva Bjørkvold

Oppgaver til «Sukkermaur har innedo»

1. Fleip eller fakta - gjett

Hør på påstandene læreren leser.
Tror du det stemmer?

Fleip: sett deg på gulvet.

Fakta: sett deg på pulten.

2. Detektivlesing

- Hvorfor er det ikke vanlig at mennesker har doer i oppholdsrom som stua eller kjøkkenet?
- Hvorfor ga forskerne maurene farget sukkervann?
- Hvor mange bein har en maur?

3. Fleip eller fakta - sjekk

Sjekk påstandene du hørte ved å lese teksten.
Skriv om det er fleip eller fakta.

- Bladskjærermaur har egne hager der de dyrker sopp.
- Insekter tisser flytende tiss.
- Termitter bygger tårn av bæsjen sin.
- Skrulletroll er et insekt.
- Honningbier bæsjer bare inne i bikubene sine.

Sukkermaur har innedo

«For at vi skal overleve og holde oss friske og sunne, er det viktig at vi ikke bæsjer der vi spiser!»

«Tert tiss»
Du lurer kanskje på om insekter tisser også? Det gjør de! Men ikke flytende tiss, slik som oss. Deres tiss er et tett stoff som kalles urinstyre, og som kommer ut sammen med bæsjen. Barest av alle er skruketterollet, som riktig nok ikke er et insekt, men er...

Søppelasser
Mange insekter, for eksempel sønemaur og kakerlakker, bærer bæsjen ut og kaster den utenfor bolet. Noen maur har egne søppelasser der de dumpet bæsje og annet avfall. Honningbier bæsjer når...

Bæsjet i tua
De tyske forskerne studerte 21 kolonier av svarte sukkermaur i laboratorier. De la merke til at maurene bæsjet i bestemte hjørner i tua. De ga maurene enten rød- eller blåfarget sukkervann, og etter en stund fant de igjen ennes toalett...

eller blå toalettfløker i tua. Sukkermaurene fjerner alt annet avfall fra tua, men de får ikke holdt de innendørs. Forskerne lurte på om disse toalettene kan være til nytte på et eller annet vis. Kanskje sønemaur kan gå til å bære spesielle næringsstoffer eller bakterier som de trenger? Noen termitter har antakeligvis stoffer i bæsjen sin som holder kolonien sunn og frisk. Kanskje har sukkermaurene det også! Dette er en av mange spennende planlegger å se nærmere på.

NYSJERRIGPER
GWRIGER